

Goede zorg bij etnisch-culturele diversiteit

Christelijk-ethische perspectieven

Prof. Dr. Chris GASTMANS

KU Leuven

INLEIDING

Valkuilen en uitdagingen

- **Valkuilen**

- **Gevaar van overculturalisering**

- Cultuur als onveranderlijk standaardpakket
 - Miskenning van mensen als actieve makers van cultuur
 - Benadrukken van verschillen tussen groepen; botsing van culturen
 - Simplificatie, vooroordelen en culturele misverstanden

- **Gevaar van kennisreductionisme**

- Handboek legt uit wat te doen
 - Cultuursensitieve zorg als opvolgen van weetjes

INLEIDING

Valkuilen en uitdagingen

- **Uitdagingen**

- Houdingen

- Medemenselijkheid, respect, empathie, engagement
- Inzicht krijgen in waarden van mensen en bewust zijn van eigen waarden

- Vaardigheden

- Leefwereld, behoeften van persoon met andere culturele achtergrond kunnen bespreken: geduldig luisteren, vragen stellen

- Kennis

- Kennis verwerven over kenmerken van cultuur (vb. gevoeligheden)

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Zorg als grondhouding**
 - Zorg is basisgegeven in het leven
 - Zorg is menselijke manier om met kwetsbaarheid om te gaan
 - Zorg is ethische opgave
 - Verantwoordelijkheid om te zorgen, op individueel en maatschappelijk vlak
 - Zorg is een relatie, niet een product
 - Zorg komt tot stand door en voor mensen: patiënt, naasten, hulpverleners, zorgvoorziening, samenleving, ...

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Eerbied voor de menselijke persoon**
 - Mens is uniek, relationeel en sociaal wezen, die ook steeds mysterie blijft
 - Mens in uniciteit erkennen, niet reduceren tot object dat al dan niet voldoet aan andermans verwachtingspatroon
 - Mensen verschillen van elkaar, maar zijn fundamenteel gelijkwaardig

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Inzet voor steeds meer menswaardigheid**
 - Op zoek gaan naar het meest menswaardig mogelijke in gegeven omstandigheden
 - Menselijk handelen moet de mens in al zijn dimensies en relaties bevorderen
 - Cultuurgevoelige zorg is permanente opgave
 - Het meest menselijk mogelijke realiseren, zonder het wenselijke uit het oog te verliezen

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Respect voor autonomie**

- Niet individuele autonomie maar relationele autonomie: verbondenheid en verantwoordelijkheid voor elkaar
- Opvattingen van allochtone personen zijn zeer belangrijk
- Opvattingen van allochtone personen zijn niet allesbepalend
- Zoeken naar wegen die voor alle betrokkenen aanvaardbaar zijn

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Onderling vertrouwen**
 - Vertrouwen moet worden opgebouwd in de zorgrelatie
 - In de zorgrelatie de persoon als geheel centraal stellen
 - Dimensie van deskundigheid
 - Dimensie van medemenselijkheid en zorgzaamheid

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Wederzijds respect**

- Respect wordt uitgedrukt in deskundige en medemenselijke zorg
- Empatische betrokkenheid: inleven in belevingswereld van de ander, zonder die over te nemen of ermee in te stemmen
- Allochtone zorgvrager moet ook respect opbrengen voor de fundamenteën van het zorgsysteem van het gastland, vb. gelijkheid van man en vrouw

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Voorkeursoptie voor de meest kwetsbaren**
 - Allochtone zorgontvanger is kwetsbaar (vb. taalbarrière, discriminatie, ingrijpend migratieproces)
 - Deze kwetsbaarheid impliceert een ethische verantwoordelijkheid van de zorgverlener

GRONDHOUDINGEN EN WAARDEOPTIES

- **Gelijke toegankelijkheid voor iedereen**
 - Zorgvoorzieningen moeten gelijk beschikbaar zijn voor iedereen, zonder discriminatie
 - Financiële, geografische en culturele toegankelijkheid

ORIENTATIES VOOR ETHISCH BELEID

Interculturaliseren

- **Zorgvoorzieningen moeten actief stappen zetten**
- **Tijd nemen voor communicatie met alle betrokkenen**
- **4 actiedomeinen**
 - Organisatiebeleid
 - Personeelsbeleid
 - Zorgontvangers
 - Zorgaanbod

ORIENTATIES VOOR ETHISCH BELEID

Organisatiebeleid

- **Actiedomeinen** identificeren
- **Identificatie van waarden en hoe deze zich verhouden tot interculturele werking** (vb. bevestiging van gelijkwaardigheid man en vrouw, respectvolle conflictbeheersing)
- **Aanspreekpunt** organiseren (vb. voor informatie)
- Samenwerking met **externe partners** (vb. allochtone gemeenschappen, tolk- en vertaaldiensten, lokale dienstencentra)

ORIENTATIES VOOR ETHISCH BELEID

Personeelsbeleid

- Verhogen van **interculturele competenties** via opleiding
- **Feedback geven over cultuurgevoelige kwesties** (vb. casusbesprekingen)
- Aandacht voor **noden van het personeel** (vb. contacten met spirituele begeleiders)
- Aandacht voor **interculturele verschillen in ethische adviezen** (vb. euthanasie)
- Bereidheid tot **kritische zelfevaluatie**: verdienen wij het vertrouwen van allochtone zorgontvangers?

ORIENTATIES VOOR ETHISCH BELEID

Zorgontvangers

- Zorgontvanger is een **unieke persoon, gekleurd door specifieke culturele achtergrond**
- Rekening houden met **culturele achtergrond van zorgontvangers** (vb. maaltijd, vasten, religieuze gewoontes)
- Aandacht voor **spirituele en levensbeschouwelijke zorgverlening**
- Respect van zorgontvangers vragen voor de **waarden van de zorgverleners en de zorgvoorziening**

ORIENTATIES VOOR ETHISCH BELEID

Zorgaanbod

- Zijn **vraag en aanbod** voldoende op elkaar afgestemd? Welke drempels zijn er?
- Is de **taalbarrière** een probleem binnen onze voorziening?
- Voldoende aandacht voor **culturele determinanten van ziektebeleving** (vb. klachtenexpressie), diagnostisch onderzoek (vb. man-vrouwverhoudingen)
- Structurele aandacht voor identificatie en oplossingen van **terugkerende conflictpunten** die leiden tot minder goede zorg voor allochtone patiënten (vb. conflicthantering, grenzen stellen)

AANBEVELINGEN

- Zoeken naar **praktisch-haalbare oplossingen**
 - Geen theoretisch-ideologische discussies
 - Besef van eigen culturele waarden en mogelijke vooroordelen
 - Overweeg de vraag: *“Is het mogelijk en redelijk om met dit specifieke verzoek rekening te houden?”*
 - Indien ja: zoeken naar haalbare oplossingen, begeleid met goede afspraken
 - Indien neen: uitleggen waarom niet

AANBEVELINGEN

- Samenwerking met **andere instanties en organisaties**
- **Cultuursensitieve zorg bouwt zich op in de praktijk**
 - *‘Er actief mee bezig zijn’* is de beste houding

BESLUIT

- Het engagement aangaan tot **interculturele dialoog**
- Zich verbinden tot het creëren van **onderling vertrouwen** in de zorgrelatie
- In **wederzijds respect** voor elkaars cultureel georiënteerde waarden en normen
- En in overeenstemming met de **fundamentele waarden van de democratische samenleving**

LITERATUUR

- Degrie, L. et al. 'Can you please hold my hand too, not only my breast?' The experiences of Muslim women from Turkish and Moroccan descent giving birth in maternity wards in Belgium. *PLoS One* 2020;15(7)
- Degrie, L. et al. How do ethnic minority patients experience the intercultural care encounter in hospitals? A systematic review of qualitative research. *BMC Med Ethics* 2017;18(1):2
- Denier, Y. & C. Gastmans. Realizing good care within a context of cross-cultural diversity. An ethical guideline for healthcare organizations in Flanders, Belgium. *Soc Sci Med* 2013;93:38-46